

שהתה שלש שנים עד שתבעה מזונותיה – וכי מיבעיא לן למימר שודאי מחלה והפסידה את מזונותיה?! –

ומפרשת הגמרא: לא קשיא, כי יש נשים שבשתי שנים מאבדות את מזונותיהן, ויש שרק בשלש שנים מאבדות אותם:

כאן – שתי שנים – בעניה, שודאי אינה ממתנת שתי שנים, ובהכרח שמחלה.

כאן – שלש שנים – בעשירה, שיש לה בינתיים ממה לזון את עצמה, ועד שלש שנים יתכן שלא מחלה אלא בדעתה לתובעם.

אי נמי:

כאן – שתי שנים – בפרוצה שאינה בושה לבוא לבית דין ולתבוע את המגיע לה.

כאן – שלש שנים – בצנועה, שהיא בושה לבוא לבית דין מלתבוע, ועד שלש שנים יש לומר שלא מחלה.

אמר רבא: לא אמרין שאם שהתה מלתבוע את מזונותיה הפסידתן, אלא את המזונות למפרע שנתחייבו לה היתומים על העבר קודם שתבעה –

אבל מזונות שהם חייבים לה מכאן ולהבא, אחר שתבעה – יש לה.

בעי רבי יוחנן: יתומים אומרים נתננו דמי מזונות, (11) והיא אומרת לא נטלתי, על מי – על האלמנה או על היתומים – להביא ראייה?

ומפרשת הגמרא את צדדי הספק: ב-13

האם נכסי בחזקת יתמי קיימי [נכסים בחזקת היתומים הם עומדים] שהרי שלהם הם, ואם כן על האלמנה להביא ראייה, שכל הבא להוציא מחבירו עליו הראיה. (1)

או דלמא, נכסי בחזקת אלמנה קיימי היות ונשתעברו הם לה בתנאי בית דין, (2) ועל היתומים להביא ראייה שכבר פרעו את המגיע מהם.

והר"ן כתב שבמזונות דלהבא אין היתומים נאמנים כיון דזה פריעה תוך זמנו שאין אדם נאמן, ראה שם.

ב. הקשה הר"ן: הרי רבי יוחנן גופיה אמר בבבא מציעא [יו ב] "הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום", כלומר שאינו נאמן לומר פרעתי, ומזונות תנאי בית דין הם!?

ותירץ: ואפשר משום דמזונות עשוין לפרוע בכל יום קמיבעיא ליה.

1. כתב רש"י, שתיבא ראייה על הודאת היתומים שלא פרעו את החוב.

2. כן הוא לשון רש"י; ולשון הר"ן בזה הוא: "דרבנן העמידו הנכסים בחזקתה למה שהוא

11. א. כתב רש"י, שהנידון הוא על דמי מזונות לשנה הבאה, וראה רש"י בעמוד ב' בד"ה נשאת ובתוספות שם ד"ה נשאת, דמוכח מרש"י שגם על מזונות שלעבר מסתפקת הגמרא, וראה מה שכתב בזה בפני יהושע.

אבל התוספות כתבו, שהנידון הוא על העבר, [כיון דבזה יותר מוכח, שאם שתקה עד עכשיו ודאי שכבר נתנו לה היתומים], אבל על מזונות דלהבא אין הם יכולים לומר פרענו, ואפילו למאן דאמר "הטוען אחר מעשה בית דין אמר כלום" כי אם לא שהיא תהא נאמנת מה הועילו חכמים בתקנתן, והרי לעולם יאמרו כבר פרענו, ראה שם, ובמה שחזרו בהם בעמוד ב ד"ה דרבי.

תא שמע מהא דתני לוי ברייתא מפורשת בענין זה:

אלמנה, כל זמן שלא ניסת לאחר — על היתומים להביא ראייה שנתנו לה מזונות.

אבל אם ניסת לאחר, והיא באה לתבוע מזונות של שנים שעברו — עליה להביא ראייה, כי היות וכבר נשאת, שוב אין הנכסים ברשותה.⁽³⁾

אמר רבי שימי בר אשי: ספק זה שנסתפק בו רבי יוחנן — בתנאי היא, תנאים נחלקו בדבר!

דתניא: מוכרת אלמנה קרקעות כדי להפרע מהם מזונות או כתובה, וכותבת בתוך שטר המכירה: אלו נכסים למזונות מכרתי, ואלו נכסים לכתובה מכרתי, דברי רבי יהודה.

וסבורה היתה הגמרא לפרש את טעמו של רבי יהודה, כי הוא סובר שהפירוש בשטר

המכירה למזונות יפה לה, כי אם לא תפרש שלמזונות היא מוכרת, שמא יאמרו היורשים לכתובה מכרת,⁽⁴⁾ ואילו את המזונות כבר נתנו לך והם יהיו נאמנים, ולכן כותבת היא שלמזונות היא מכרה, ועדיין חייבים הם לה את כתובתה.⁽⁵⁾

ורבי יוסי אומר: מוכרת וכותבת סתם, וכן — על ידי שתסתום ולא תפרש — כחה יפה יותר.

והטעם הוא — כדמפרש לה אביי קשישא בהמשך הסוגיא — משום שקיימא לן: אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים, אבל לכתובה גובה היא אף מנכסים משועבדים, וכשיכלו נכסי היתומים, ואין לה מקום לגבות אלא מנכסים משועבדים, טוב לה שתוכל לטעון — על אף שכשמכרה לכתובה הוא שמכרה — שעדיין לא נפרעה כתובתה, ומה שמכרה למזונות הוא שמכרה,⁽⁶⁾ כדי שיהא לה עדיין חוב כתובה על היתומים, שתוכל לפורעו מנכסים

הם נאמנים לטעון פרענו, ולכן הפסד כתובתה הוא רק באופן שתמכור למזונות, והם יטענו שלכתובה מכרה; וראה מה שכתב באבני מלואים סימן קג סוף ס"ק ד.

5. לכאורה אין טעם זה מספיק אלא שתהיה צריכה לכתוב כשהיא מוכרת למזונות, שלמזונות היא מוכרת, אבל אין די בטעם זה כדי לפרט במה שהיא מוכרת לכתובה, שלכתובה היא מוכרת, וראה היטב במהר"ם שי"ף ובביאור שם.

6. כתבו התוספות: "אין זו אונאה שאומרת ללקוחות הכל מכרתי למזונות, שהרי מן הדין גם מזונות היה לה לגבות ממשעבדי אם לא לפי שאין קצובין [ואין הלקוחות יודעים להשאיר

משועבד לה בתנאי בית דין, כדי שלא יוכלו יורשין לומר פרעתי.

ובתוספות הקשו על סברת הגמרא, כי מהיכי תיתי ייחשבו הנכסים בחזקת האלמנה ולא ייאמנו היתומים לומר פרענו, יותר משאר מלוה בעל פה שהלוה נאמן לומר פרעתי, ואין אומרים שהנכסים בחזקת המלוה, וראה בדבריהם מה שביארו.

3. רש"י.

4. פירוש, כי אם לא שהיתומים טוענים על פרעון מסוים שהוא נעשה לכתובה מאחר שלא פורט שהוא נעשה למזונות, אין הם יכולים לטעון לה כבר פרענו כתובתך, כי על כתובה אין

משועבדים. (7)

מאי לאו, בהא קמזילגוי:

לרבי יהודה דאמר: בעי לפרושי, שהפירוש יפה לה יותר, הוא משום שפבר:

נכסי בחזקת יתמי קיימי, ועל האלמנה להביא ראיה שלא נפרעה את המזונות, והיות ויכולים היתומים לטעון פרענו, יש לחוש שמא תפסיד, וכפי שנתבאר.

ואילו **רבי יוסי שפבר לא בעי לפרושי** אלא הסתם יפה לה יותר, סבר: **נכסי בחזקת אלמנה קיימי, ועל היתומים להביא ראיה, ולעולם תהא נאמנת לומר לא קבלתי מזונותי, ולא תפסיד כלום.**

ואדרבה, עדיף לה שלא לפרט לשם מה מכרה כטעמו של אביי קשישא, וכפי שנתבאר.

ודוחה הגמרא: **ממאי שבכך נחלקו התנאים!?**

דלמא, לעולם דכולי עלמא — בין רבי

יהודה ובין רבי יוסי — **נכסי בחזקת אלמנה קיימי, ועל היתומים להביא ראיה, וזה הוא טעמו של רבי יוסי, שאינו חושש להפסד על ידי שלא תפרש.**

ורבי יהודה הסובר שהיא מפרטת לשם מה מכרה, אין זה משום החשש שתפסיד, אלא עצה טובה בעלמא קא משמע לן, למי שמוכרת קרקעות הרבה חלקן לכתובה וחלקן למזונות, שתודיע ותפרסם שאין היא מוכרת הכל בשביל מזונות, כדי דלא ליקרר לה רעבתנותא [שלא יקראו לה רעבתנית] ושוב אין אדם נושאה. (8)

דאי לא תימא הכי, שטעמו של רבי יהודה הוא משום עצה טובה —

הרי תיקשי, **הא דבעי רבי יוחנן אם הם נאמנים לומר נתננו את המזונות או לא, ומה בעיא היא זו, והרי תפשוט ליה ממתניתין לקמן, ששינינו בה:**

מוכרת אלמנה למזונות שלא בבית דין, וכותבת אלו למזונות מכרת. ובודאי שלכן כותבת היא כדי שלא יאמרו היתומים לכתובה מכרת ומזונותיך כבר פרענו. ואם

את דברי רש"י.

ב. לכאורה טעם זה יפה רק כדי שתסתום ולא תפרש כשהיא מוכרת לכתובה שאכן לכתובה היא מוכרת, אבל לא שתסתום כשהיא מוכרת למזונות ולא תפרט שלמזונות היא מוכרת, וראה מהר"ם שי"ף ובמה שביאר דבריו בביאור שם; וראה פני יהושע בד"ה גמרא, וראה מהרש"א בתחלת עמוד זה, וראה פני יהושע בתחלת העמוד הבא מה שכתב עליו.

8. ואילו רבי יוסי סובר, שיותר היא עצה טובה

אצל המוכר קרקעות כדי מזונות האשה], והכא ללקוחות יש להם לאסוקי אדעתייהו משום כתובה להניח מבני חרי כשיעור כתובה אע"פ שמכרה לכתובה כיון שיכולה לומר למזונות מכרת".

7. א. נתבאר על פי רש"י; אבל הראשונים הקשו עליו, כי מסוגיית הגמרא נראה, שסברת אביי קשישא נתחדשה לגמרא רק בהמשך הסוגיא; ולכן פירשו באופן אחר, ראה בתוספות ובראשונים, וראה בפני יהושע מה שכתב ליישב

כן לא היה מקום לשאלתו של רבי יוחנן שהרי יודע הוא בודאי משנה זו, שהמשניות שגורות בפי הכל.

אלא, בהכרח, דממתניתין ליכא למשמע מינה, משום דעצה טובה קא משמע לן.

ואם כן הכא נמי בברייתא, יש לומר דעצה טובה קא משמע לן.⁽⁹⁾

אי נמי, מפרשת הגמרא באופן אחר את מחלוקתם של רבי יהודה ורבי יוסי, כך שלא תהיה בעייתו של רבי יוחנן כתנאי:

דבולי עלמא — בין רבי יהודה ובין רבי יוסי — נכסי בחזקת יתמי קיימי, וזה הוא טעמו של רבי יהודה הסובר: מוכרת ומפרטת לשם מה מכרה, וכדי שלא תפסיד את כתובתה, וכפי שנתבאר.

והיינו טעמא דרבי יוסי — הסובר שלא תפרט את מטרת המכירה ואף שפעמים תפסיד מכך — משום שמאיך גיסא יש לה ריוח באי פירוט המטרה, וריוח זה עדיף לה, כי אם מפני שתוכל לטעון על הנמכר למזונות שלא מכרה אותן לכתובה, הרי יכולה היא להעמיד עדים שיראו את הנמכר למזונות, ואם תצטרך לכך יבואו ויעידו.⁽¹⁰⁾

ובדפירש אבוי קשישא את הריוח שיש לה באי פירוט מטרת המכירה:

דאמר אבוי קשישא: משל דרבי יוסי שאמר: "וכן כחה יפה" לסתום, למה הדבר דומה?

לשכיב מרע שאמר: תנו במתנה מאתים זוז לפלוני בעל חובי —

רצה — הבעל חוב ליטול את מאתים הזוזים שיש לו מבני חורין — בחובו, הרי זה נוטלן בחובו ואת המתנה יפסיד, שהיא אינה נגבית ממשועבדים.

ואם רצה — ליטלן למאתים זוז בני חורין שהותיר השכיב מרע — במתנה — נוטלן, ואת חובו יגבה מן המשועבדים.⁽¹¹⁾

והרי אם במתנה נוטלן לבני החורין, וכי לא א-13 כך יפה כחו, שעדיין נשאר לו הזכות לגבות את חובו מן המשועבדים?!

כך זו שאינה מפרטת את מטרת מכירתה — מייפה היא בזאת את כחה, שתוכל לומר על הקרקעות שנמכרו לכתובה, שאלו למזונות מכרתי ואילו הכתובה עדיין חוב הוא על היתומים ואגבם מקרקעות הלקוחות.

ועתה ממשיכה הגמרא לדון בדיני גביית מזונות של אלמנה:

כיצד מוכרת האלמנה נכסים בשביל מזונותיה?

משום עצה טובה, אבל ברייתא לא משמע משום עצה טובה אלא משום שכחה יפה וכמו לרבי יוסי.

10. רש"י צז א ד"ה אם נטלן.

11. נתבאר על פי התוספות.

שתמכור סתם שכחה יפה בו, משתחוש ללעז רעבתנותא, ריטב"א.

9. הקשו התוספות: מאי סלקא דעתיה מעיקרא דלא תפשוט!?

יש לומר, דסלקא דעתיה דמתניתין ודאי